

HOZIRGI KUNDA O'ZBEKISTONDA ENG KO'P UCHRAYDIGAN JINOYATLAR VA ULARNING SABABLARI

Abdulaziz Usmonov Zokirjon o'gli
Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoiy odil sudlov fakulteti
2-bosqich talabasi
mister_usmonovv@icloud.com
91-783-66-60

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10910965>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda keng tarqalgan jinoyatlar va ularning kelib chiqish sabablari har tomonlama tahlil qilingan. Bu jinoyatlarning yuzaga kelishiga sabab bo'lgan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy omillarni o'rganadi. Maqolada qashshoqlik, ishsizlik va korrupsiya kabi turli xil ijtimoiy-iqtisodiy omillar va ularning jinoiy faoliyat bilan aloqasi o'rganiladi. Bundan tashqari, maqolada uyushgan jinoyatchilik tarmoqlari, giyohvand moddalar savdosi va odam savdosi kabi transmilliy ta'sirlar va ularning O'zbekistondagi jinoyatlarga ta'siri haqida so'z boradi. Shuningdek, huquq-tartibot va jinoiy sudlov tizimi oldida turgan vazifalar muhokama qilinib, huquqbuzarliklar profilaktikasi, jumladan, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini kuchaytirish bo'yicha takliflar berib o'tiladi. Umuman olganda, ushbu maqola O'zbekistonda eng ko'p uchraydigan jinoyatlar va ularning kelib chiqish sabablari haqida qimmatli ma'lumotlarni taqdim etib, ular bilan bog'liq murakkabliklarni har tomonlama tushunish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Jinoyat; huquqbuzarlik; giyohvandlik; reabilizatsiya; firibgarlik; korrupsiya; gender tenglik;

Jinoyat jamiyatlarga turli yo'llar bilan ta'sir qiladigan global hodisa bo'lib, O'zbekiston ham bundan mustasno emas. O'zbekiston murakkab tarix va madaniy merosga ega Markaziy Osiyo davlati sifatida jinoyatchilikka qarshi kurashishda o'ziga xos muammolarga duch kelmoqda. O'zbekistonda jinoyatning mohiyatini va uning bugungi holatini tushunish huquq-tartibotni saqlash, jamoat xavfsizligini ta'minlash va adolatli jamiyatni qaror toptirish bo'yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Jinoyat deganda ma'lum bir yurisdiksiya doirasida belgilangan qonunlar va qoidalarni buzadigan, bu bilan shaxslar va butun jamiyatning farovonligi va xavfsizligiga tahdid soladigan har qanday xatti-harakat tushuniladi. U kichik o'g'irlikdan tortib og'ir zo'ravonlik jinoyatlari, moliyaviy firibgarlik, giyohvand moddalar savdosi va kiber jinoyatlargacha bo'lgan bir qator huquqbuzarliklarni o'z ichiga oladi. Umuman olganda jinoyat tushunchasi va uning O'zbekistondagi ahvolini tushunish o'z fuqarolari uchun xavfsiz muhitni yaratish uchun juda muhimdir. Siyosatchilar va manfaatdor tomonlar jinoyat sodir etilishiga hissa qo'shayotgan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy omillarni tahlil qilib, asosiy sabablarni bartaraf etish va jinoiy faoliyatni kamaytirish uchun maqsadli strategiya va siyosatni ishlab chiqishi mumkin.

Hozirgi globallashuv jarayonida dunyo bo'ylab har kuni juda ham ko'plab jinoyatlar va huquqbuzarliklar sodir etiladi. Albatta bu muammo O'zbekistonni ham chetlab o'tmaydi. Hozirgi vaqtda O'zbekistonda ham jinoyat sodir etayotgan shaxslar soni kam emas. Ushbu g'ayrihuquqiy harakatlar davlat, jamiyat va fuqarolarning erkinliklari va manfaatlariga va qonun bilan qo'riqlanadigan huquqlariga xavf soladi. O'zbekistonda hozirgi vaqtda davlat

statistika agentligining berib o'tgan ma'lumotlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, quyidagi jinoyatlar eng ko'p sodir etilayotgan deb topilgan:

- 1) Iqtisodiy asoslarga qarshi, xo'jalik faoliyati sohasidagi, boshqaruv organlarining faoliyat tartibiga qarshi jinoyatlar **2022-yilning** o'zida **30736** marotaba sodir etilgan;
 - 2) Firibgarlik jinoyati esa **2022-yilning** o'zida **20591** marotaba sodir etilgan;
 - 3) O'g'irlik jinoyati esa **2022-yilning** o'zida **15237** marotaba sodir etilgan;
 - 4) Giyohvandlik faoliyatiga oid jinoyatlar **2022-yilning** o'zida **5580** marotaba sodir etilgan;
- Bugungi kunda O'zbekistonda o'g'irlik, firibgarlik, giyohvandlik, iqtisodiy jinoyatlarning tez-tez uchrab turishini ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy omillarning uyg'unligi bilan izohlash mumkin. Ushbu sabablarni tahlil qilish orqali biz ushbu jinoyatlar bilan bog'liq asosiy sabablar va muammolar haqida tushunchaga ega bo'lamiz.

1) Ijtimoiy-iqtisodiy omillar: Qashshoqlikning yuqori darajasi va cheklangan iqtisodiy imkoniyatlar o'g'irlik va iqtisodiy jinoyatlarga yordam beradi. Moddiy qiyinchiliklarga duch kelgan shaxslar o'zlarining asosiy ehtiyojlarini qondirish vositasi sifatida o'g'irlik qilishlari mumkin. Ishsizlik qonuniy daromad manbalarini cheklash va shaxslarni noqonuniy faoliyatga undash orqali bu muammolarni yanada kuchaytiradi.

2) Huquqni muhofaza qilishning samarasizligi: Huquqni muhofaza qilish organlarida resurslar, tayyorgarlik va salohiyatning yetarli emasligi ularning o'g'irlik, firibgarlik va iqtisodiy jinoyatlarga qarshi samarali kurashish qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin. Bu jinoiy javobgarlikning yo'qligi va huquqbuzarlarning yetarli darajada tergov va jinoiy javobgarlikka tortilmasliklariga olib kelishi mumkin.

3) Gender tengsizligi: Jinslar o'rtasidagi iqtisodiy nomutanosiblik va rasmiy mehnat bozorida ayollar uchun cheklangan imkoniyatlar moliyaviy cheklovlarni qoplash uchun ayrim shaxslarni jinoiy faoliyatga undashi mumkin.

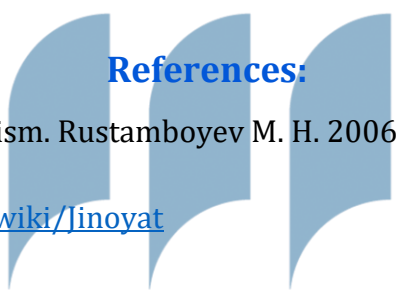
Ushbu muammolarni hal qilish turli manfaatdor tomonlarni, jumladan, hukumat, huquqni muhofaza qilish organlari, fuqarolik jamiyati va xalqaro hamkorlarni jalb etgan holda jiddiyroq yondashuvni talab qiladi va quyidali takliflar orqali ushbu jinoyatlarni oldini olish mumkin:

- ❖ O'g'irlik va iqtisodiy jinoyatlarni keltirib chiqaradigan umidsizlikni kamaytirish uchun qashshoqlikni yumshatish dasturlari, ish o'rinlari yaratish va malaka oshirish tashabbuslari orqali ijtimoiy-iqtisodiy muhitni mustahkamlash mumkin.
- ❖ Korruptsiyaga qarshi samarali chora-tadbirlarni amalga oshirish, shaffoflikni ta'minlash va davlat organlarida korruptsiyaga qarshi kurashish uchun javobgarlikni oshirish.
- ❖ O'g'irlik, firibgarlik va iqtisodiy jinoyatlarga qarshi samarali kurashish uchun o'qitish, resurslarni taqsimlash va tegishli idoralar o'rtasidagi hamkorlikni yaxshilash orqali huquqni muhofaza qilish organlarining imkoniyatlarini oshirish.
- ❖ Giyohvandlik bilan kurashayotgan shaxslarning oldini olish, davolash va reabilitatsiya xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini oshirish bilan birga, giyohvandlikning oqibatlari haqida xabardorlikni oshirish va ta'limni rivojlantirish.
- ❖ Barcha shaxslar uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash uchun gender tengligini targ'ib qilish.

Yuqorida keltirib o'tilgan tahlillar va ularning kamayishi uchun keltirib o'tilgan takliflar orqali ya'ni ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy omillarni bartaraf etish orqali O'zbekistonda yanada inklyuziv va adolatli jamiyat yaratish, o'g'irlik, firibgarlik, giyohvandlik va iqtisodiy

jinoyatlar holatlarini kamaytirish, shuningdek, aholi uchun xavfsizroq va farovonroq muhitni yaratishga harakat qilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, maqolada ushbu muammolarni hal qilish uchun kompleks yondashuv zarurligi ta'kidlangan. U qashshoqlikni bartaraf etish dasturlari, yangi ish o'rinlari yaratish va ijtimoiy-iqtisodiy omillarni hal qilish uchun malaka oshirish tashabbuslari kabi strategiyalarni taklif qiladi. Siyosiy va boshqaruv omillarini hal etishda huquqni muhofaza qilish organlarining imkoniyatlarini kuchaytirish, korrupsiyaga qarshi choralarni amalga oshirish, shaffoflikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Ta'lim tashkilotlari, mavjud reabilitatsiya xizmatlari va qo'llab-quvvatlash tarmoqlari giyohvandlikka qarshi kurashda muhim ahamiyatga ega. Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish uchun xabardorlikni oshirish va axloqiy xulq-atvorni targ'ib qilish zarur. Umuman olganda, O'zbekistonda jinoyatlarning asosiy sabablarini bartaraf etish hukumat, huquq-tartibot idoralari, fuqarolik jamiyati va xalqaro hamkorlarning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Keng qamrovli strategiyalarni amalga oshirish orqali O'zbekiston o'z fuqarolari uchun xavfsizroq va farovonroq jamiyatni yaratishi mumkin.

References:

1. Jinoyat huquqi. Umumiy qism. Rustamboyev M. H. 2006
2. <https://stat.uz/uz>
3. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Jinoyat>

INNOVATIVE
ACADEMY